NHU CẦU TRỢ GIÚP TÁI HÒA NHẬP CỘNG ĐỒNG CỦA NGƯỜI SAU CAI NGHIỆN MA TÚY TẠI TIÊN LÃNG, HẢI PHÒNG

LÊ THỊ THANH HUYỀN
NGUYỄN THỊ MINH HIỀN
Trường Đại học Hải Phòng

Nhận bài ngày 02/3/2025. Sửa chữa xong 05/3/2025. Duyệt đăng 08/3/2025.

Abstract

Supporting post-addicts to reintegrate into the community, providing vocational training, organizing production labor, and creating jobs with stable income are essential needs, creating conditions for post-addicts to not relapse and to be truly useful to society and have a stable life. The article presents the need for community reintegration assistance for drug addicts in Tien Lang, Hai Phong.

Keywords: *Need for assistance, drug addiction treatment.*

1. Mở đầu

Sử dụng ma túy không chỉ làm tăng tỷ lệ tử vong trẻ và mất chức năng xã hội mà còn ảnh hưởng đến chính bản thân người nghiện ma túy, làm xói mòn đạo đức con người…nguy cơ gia tăng phạm tội: giết người, cướp của, trộm cắp, vắt kiệt nguồn nhân lực, tài chính, hủy hoại con người. Trước tình hình ngày càng phức tạp của tệ nạn ma túy hiện nay, Nhà nước ta đã ban hành nhiều chủ trương và cùng những biện pháp quyết liệt nhằm chống lại vấn đề tội phạm ma túy, cùng với đó là có những biện pháp điều trị nghiện, giúp đỡ những người lâm vào con đường nghiện ngập có thể thoát khỏi được ma túy và phục hồi sức khỏe. Một trong những chủ trương hàng đầu hiện nay của Nhà nước là hỗ trợ vay vốn, học nghề giới thiệu việc làm tạo cho họ có một sự tin tưởng vào cuộc sống, giảm bớt thời gian nhàn rỗi nhằm đưa họ trở lại với xã hội và đặc biệt hơn là nâng cao hiệu quả công tác phòng tránh tái nghiện để họ tái hòa nhập cộng đồng,

Tại TP. Hải Phòng, Chi cục phòng chống tệ nạn xã hội Hải Phòng những năm qua được sự hỗ trợ về kinh phí và kỹ thuật của Cục Phòng, chống tệ nạn xã hội cũng như các tổ chức quốc tế, tổ chức phi chính phủ đã xây dựng mô hình thí điểm tái hòa nhập cộng đồng cho người sau cai nghiện ma tuý, được áp dụng tại Hải Phòng từ năm 2012. Trong những năm đầu tiên, mô hình đã phát huy hiệu quả rất tích cực trong việc giúp người sau cai nghiện tái hòa nhập cộng đồng. Tuy nhiên, dù được quan tâm đầu tư từ nhiều nguồn, kể cả nguồn từ các tổ chức quốc tế, tổ chức phi chính phủ nhưng vài năm trở lại đây hoạt động của mô hình có chiều hướng đi xuống. Số buổi sinh hoạt, số hội viên tham gia sinh hoạt giảm, cán bộ phụ trách mô hình không vận động được người sau cai tham gia sinh hoạt, không tổ chức sinh hoạt theo mục tiêu đã đề ra.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Phương pháp và khách thể nghiên cứu

Khách thể nghiên cứu: 100 người sau cai nghiện; gia đình của người sau cai nghiện tại địa bàn, lãnh đạo phụ trách, cán bộ làm công tác lao động thương binh xã hội tại xã, các đoàn thể trên địa bàn huyện Tiên Lãng, TP. Hải Phòng.

Phương pháp nghiên cứu: Phương pháp điều tra bằng bảng hỏi: các thông tin được thu thập thông

Email: huyenle81@gmail.com

qua khảo sát định lượng và định tính trên các nhóm đối tượng nghiên cứu. Khảo sát bằng bảng hỏi tìm hiểu Nhu cầu hỗ trợ và các biện pháp nâng cao hiệu quả hoạt động CTXH trong việc hỗ trợ người sau cai nghiện tại huyện Tiên Lãng, TP. Hải Phòng.

Phương pháp phỏng vấn sâu: thực hiện phỏng vấn 10 người.

Phương pháp xử lý số liệu bằng thống kê toán học.

2.2. Nhu cầu trợ giúp tái hòa nhập cộng đồng của người sau cai nghiện ma túy huyện Tiên Lãng

Kết quả khảo sát nhu cầu trợ giúp tái hòa nhập cộng đồng của người sau cai nghiện tập trung vào ba nhóm nhu cầu cụ thể về y tế, về tâm lý và về các vấn đề xã hội. Trong đó nhu cầu biết được tình trạng sức khỏe hiện trạng của bản thân chiếm tỉ lệ cao nhất (93%), tiếp đó là mong muốn được yêu thương, tin tưởng (87%), trong khi đó nhu cầu được hỗ trợ vay vốn lại là thấp nhất, chỉ có 51% số người được hỏi có nhu cầu được hỗ trợ vay vốn để tái hòa nhập cộng đồng (bảng 1).

Nhu cầu trợ giúp tái hòa nhập cộng đồng		%
1	Biết được tình trạng sức khỏe bản thân	93
2	Được điều trị các bệnh đang mắc phải	78
3	Được chăm sóc giảm nhẹ	74
4	Được yêu thương tin tưởng	87
5	Xây dựng lại các mối quan hệ	83
6	Được tham gia vào các hoạt động của gia đình và cộng đồng	76
7	Hướng nghiệp dạy nghề	72
8	Có việc làm phù hợp	78
9	Hỗ trợ vay vốn	51
10	Được gia nhập hoặc thuộc về một nhóm cộng đồng nào đó	65
11	Thuận lợi trong các thủ tục hành chính	69

Bảng 1: Nhu cầu trợ giúp trong quá trình tái hòa nhập cộng đồng của người sau cai nghiện

2.2.1. Nhu cầu trợ giúp về y tế

Người nghiện ma túy thực tế là người mắc bệnh tâm thần đặc biệt, phổ biến là trầm cảm, ảo giác, hoang tưởng… liên quan đến quá trình sử dụng ma túy, tính chất và mức độ nghiện. Mặt khác, trước khi vào cai nghiện phần lớn người sử dụng ma túy suy kiệt cơ thể, do hậu quả của sử dụng ma túy, do sinh hoạt thiếu điều độ, mắc rất nhiều thứ bệnh khác như các bệnh nhiễm trùng cơ hội, bệnh xã hội như HIV/AIDS, lao, bệnh lây truyền qua đường tình dục, viêm gan B,C...Người sau cai nghiện khi trở về cộng đồng vẫn có nhu cầu được tiếp tục chăm sóc sức khỏe, được tiếp tục điều trị những bệnh đã mắc phải. Họ cũng có nhu cầu được tư vấn, trang bị những kỹ năng mới nhằm tự kiểm soát và thay đổi hành vi của bản thân để có sức khỏe tốt, được tư vấn tốt giúp cho điều trị hiệu quả cải thiện sức khỏe và chất lượng cuộc sống của người sau cai nghiện ma túy. Việc giáo dục về tác hại của sự lệ thuộc vào rượu và ma túy, các yếu tố gợi nhớ, cơn thèm thuốc, các cách phòng tái nghiện trở lại cần được chú trọng trong quá trình trợ giúp người sau cai nghiện tái hòa nhập cộng đồng.

Kết quả khảo sát cho thấy có đến 93% số người sau cai nghiện tại cộng đồng mong muốn biết được tình trạng sức khỏe bản thân. 78% mong muốn được điều trị các bệnh đang mắc phải và 74% có nhu cầu được chăm sóc giảm nhẹ.

2.2.2. Nhu cầu trợ giúp tâm lý

Có đến 87% số người sau cai nghiện bày tỏ mong muốn được yêu thương, tin tưởng từ những người thân và những người xung quanh; 82% mong muốn được xây dựng lại các mối quan hệ để tái hòa nhập cộng đồng, 76% mong muốn được tham gia vào các hoạt động của gia đình và cộng đồng để hòa nhập cộng đồng thành công.

Người sau cai nghiện ma túy dù ít hay nhiều vẫn phải tách ra khỏi gia đình và cộng đồng trong một thời gian. Giao tiếp xã hội của họ với gia đình, cộng đồng và hệ thống chính trị, quản lý xã hội, ít, nhiều bị suy giảm. họ thường có tâm lý tự ty, mặc cảm, xa lánh cộng đồng [2]. Do vậy, cần phải tạo môi trường xã hội thuận lợi khi họ tái hòa nhập cộng đồng.

Sự khuyến khích của gia đình, sự khích lệ của bạn bè là những giúp đỡ, động viên cần thiết không những đối với giai đoạn đi cai nghiện, khi đã vào cơ sở cai nghiện ma túy mà còn thực sự quan trọng đối với người sau cai nghiện... Thăm hỏi, động viên của gia đình và bạn bè có ý nghĩa quan trọng khiến cho người đi cai nghiện không thấy bị lẻ loi, trống vắng trong quá trình cai nghiện, phục hồi. Giữ gìn được thông tin, liên lạc và động viên giúp đỡ của tất cả các nhân tố khác nhau trong là điều kiện quan trọng, cần thiết đầu tiên để người cai nghiện yên tâm cai nghiện phục hồi và vững tin vào kết quả trong tương lai.

Ngoài ra, họ hàng, xóm giềng cũng cần có những thăm hỏi, động viên cần thiết khi người đi cai nghiện khi cai trở về. Đây cũng là nhân tố cần thiết tạo môi trường thuận lợi cho người nghiện sau cai giữ vững được mối quan hệ xã hội của mình với cộng đồng.

2.2.3. Nhu cầu trợ giúp xã hội

Được hướng nghiệp dạy nghề (72%), có việc làm phù hợp (78%), được hỗ trợ vay vốn để phát triển kinh tế (51%), không bị kỳ thị, được gia nhập hay thuộc về một nhóm cộng đồng nào đó (65%); thuận lợi trong các thủ tục hành chính (69%)…là những nhu cầu xã hội của những người sau cai nghiện trong quá trình tái hòa nhập cộng đồng.

Đại đa số người sau cai nghiện mong muốn được hướng nghiệp dạy nghề phù hợp với năng lực và sở trường của họ (72%); có việc làm phù hợp, ổn định để tái hoa nhập cộng đồng (78%). Lao động, việc làm có ý nghĩa quan trọng trong đời sống mỗi con người. Người có lao động, có việc làm, có nghề nghiệp sẽ phát triển toàn diện về trí tuệ, tư tưởng, tình cảm và nhân cách. Nhiều người nghiện ma túy vì nghiện mà không chịu lao động, không chịu học tập, đào tạo nghề, không tìm được việc làm. Do vậy, lao động, việc làm với người nghiện ma túy, nhất là người sau cai nghiện là rất quan trọng.

Để tìm việc làm, trước hết phải đào tạo nghề. Với người nghiện ma túy, số được đào tạo nghề trước khi nghiện không nhiều. Do vậy, đào tạo nghề trong quá trình cai nghiện tập trung có vai trò quan trọng. Tuy nhiên, đào tạo nghề nào? Đào tạo thế nào với những chuẩn nào và thời gian đào tạo ra sao? Đang là vấn đề không đơn giản. Hầu hết những người sau cai nghiện khi trở về cộng đồng không tìm kiếm được việc làm đúng theo nghề mà họ đã được trang bị trong thời gian cai nghiện. Có nhiều nguyên nhân như nhu cầu sử dụng lao động, sự kỳ thị, năng lực làm việc của người sau cai nghiện….bên cạnh đó cũng phải kể đến công tác tổ chức giới thiệu việc làm, tìm việc làm, giúp người sau cai nghiện có được việc làm thích hợp còn nhiều hạn chế trong khi đây chính là nhu cầu cần được trợ giúp cấp thiết [1].

2.3. Vận động, kết nối, giới thiệu nguồn lực dịch vụ trợ giúp trong xã hội cho người sau cai nghiện

Việc tiến hành nghiên cứu, tìm hiểu, đánh giá về mức độ thực hiện vận động, kết nối, giới thiệu nguồn lực dịch vụ trợ giúp trong xã hội cho nhóm người sau cai nghiện ma túy tại địa bàn cho kết quả nghiên cứu tổng hợp tại bảng số liệu sau đây (bảng 2).

Mức độ thực hiện	Vận động, kết nối, giới thiệu nguồn lực dịch vụ trợ giúp trong xã hội
Thường xuyên	87
Bình thường	11
Không thường xuyên	2

Bảng 2: Mức độ vận động, kết nối, giới thiệu nguồn lực dịch vụ trợ giúp (%).

Kết quả nghiên cứu cho thấy, nhóm người sau cai nghiện tại địa phương đã đánh giá hoạt động vận động, kết nối, giới thiệu nguồn lực dịch vụ trợ giúp trong xã hội đã được thực hiện một cách thường xuyên (chiếm 87%). Trong đó, các hoạt động đã thực hiện bao gồm phối hợp với: các cơ quan, ban ngành; các câu lạc bộ; các cá nhân, các tổ chức, đoàn thể và chính quyền các cấp để vận động, kết nối, giới thiệu nguồn lực dịch vụ trợ giúp trong xã hội cho những người sau cai nghiện tại địa bàn cư trú. Ví dụ như các ngày lễ, tết các địa bàn dân cư có thăm hỏi, tặng quà động viên người sau cai nghiện đã trở về địa bàn dân cư tổ xóm, khu phố; các công ty tạo điều kiện tuyển những lao động là những người đã hoàn thành chương trinh cai nghiện ma túy có nhu cầu làm việc....nhằm giúp họ tái hòa nhập cộng đồng, kiến tạo cuộc sống bình thường tại địa phương sinh sống…

Phỏng vấn sâu cán bộ đoàn thể tại xã cho thấy có một mạng lưới chuyển tiếp dịch vụ và kết nối người sau cai nghiện với các dịch vụ y tế và xã hội đã được thiết lập. Theo đó cơ chế giới thiệu, chuyển

tiếp dịch vụ giữa cơ sở hỗ trợ tái hòa nhập cộng đồng cho người sau cai nghiện ma túy và các dịch vụ y tế, xã hội, dạy nghề, giới thiệu việc làm tại địa bàn đã được thống nhất. Thực hiện giới thiệu chuyển gửi người sau cai nghiện tới các dịch vụ y tế, bao gồm dự phòng, chăm sóc và điều trị HIV/AIDS và các bệnh nhiễm trùng cơ hội. Giới thiệu, chuyển gửi người sau cai nghiện đến các dịch vụ hỗ trợ xã hội, dịch vụ y tế và tạo việc làm, dạy nghề, vay vốn trên địa bàn.

Qua các ý kiến phỏng vấn từ các cán bộ công tác xã hội cũng như đại diện các đoàn thể địa phương đều cho rằng sự hỗ trợ của các dịch vụ về các hoạt động này tốt, nhưng điều khó khăn nhất chính là sự tự giác, tính chủ động của người sau cai nghiện ma túy trong thực hiện theo sự hướng dẫn, hỗ trợ về học nghề, việc làm chưa cao, một số có tay nghề nhưng còn đối phó, hoặc sự trợ giúp pháp lý người sau cai nghiện tỏ ra thờ ơ, một số khác lại né tránh và việc tư vấn, hỗ trợ tiếp cận dịch vụ tài chính cũng không được một số người sau cai nghiện hưởng ứng với thái độ tích cực. Bởi vậy, những dịch vụ này tuy được cán bộ công tác xã hội làm tốt nhưng chưa thực sự phù hợp với nguyện vọng, nhu cầu của người đang cai nghiện ma túy.

2.4. Đào tạo nghề, tìm việc làm thích hợp cho người sau cai nghiện

Lao động, việc làm có ý nghĩa quan trọng trong đời sống mỗi con người. Người có lao động, có việc làm, có nghề nghiệp sẽ phát triển toàn diện về trí tuệ, tư tưởng, tình cảm và nhân cách. Nhiều người nghiện, vì nghiện mà không chịu lao động, không chịu học tập, đào tạo nghề, không tìm được việc làm. Do vậy, lao động, việc làm với người nghiện ma túy, nhất là người sau cai nghiện là rất quan trọng. Để tìm việc làm, trước hết phải đào tạo nghề. Với người nghiện ma túy, số được đào tạo nghề trước khi mắc nghiện không nhiều [5].

Trước hết, cần đào tạo những nghề mà xã hội đang cần như may mặc, làm hàng thủ công, hàn, nguội, mộc, điện gia dụng, xây dựng... Sau đó, tổ chức giới thiệu việc làm, giúp người cai nghiện có được việc làm thích hợp. Đây là công việc cần sự giúp đỡ, phối hợp của cả hệ thống chính trị, các đoàn thể xã hội, hệ thống bạn bè và người thân của người sau cai nghiện.

Để giúp người sau cai nghiện tìm được việc làm, tái hòa nhập cộng đồng, cần nâng cao hơn nữa vai trò định hướng của các cơ quan Đảng, chính quyền và vai trò của các doanh nghiệp. Hiện tại, việc phổ biến chủ trương, đường lối, chính sách của Đảng và nhà nước về tạo việc làm cho người dân, kể cả người sau cai nghiện ma túy là công việc phải chú ý đầu tiên. Phải có chính sách khuyến khích các nhà doanh nghiệp thu nạp lao động có hoàn cảnh đặc biệt thông qua chính sách thuế, vay lãi suất thấp và giá thuê đất phù hợp.

Thực hiện chính sách ưu đãi tín dụng, vay vốn để mở hoặc phát triển cơ sở dạy nghề. Không thu thuế đối với những người dạy nghề tư nhân. Hỗ trợ kinh phí cho việc tổ chức, đào tạo một số nghề đặc biệt kỹ thuật cao. Mở các lớp đào tạo nghề qua doanh nghiệp, khuyến khích việc truyền nghề, tăng cường mối quan hệ hợp tác với các ngành, các trường Trung ương trong công tác đào tạo nghề mà địa phương chưa có khả năng.

Mở rộng các dịch vụ tư vấn để người sau cai nghiện và gia đình họ có thể tham khảo ý kiến của người có trách nhiệm quản lý khi cần biết, quảng bá rộng rãi số điện thoại của các cơ sở, các trung tâm giúp cho những người ngại tiếp xúc với cán bộ tư vấn một cách trực tiếp vẫn có thể giải đáp những thắc mắc, băn khoăn trong quá trình tìm kiếm việc làm ổn định đời sống phòng ngừa tái nghiện. Tuyên truyền, giáo dục, tư vấn là giải pháp quan trọng trong công tác quản lý sau cai, hỗ trợ tạo việc làm phòng chống tái nghiện ma túy đối với người sau cai.

Đầu tư về cơ sở vật chất cho việc tổ chức quản lý sau cai, trong đó có hỗ trợ tạo việc làm cho người sau cai nghiện ma túy. Tăng cường sự hỗ trợ tài chính cho các hoạt động của các ban chỉ đạo chống ma túy tại cộng đồng với tiêu chí đúng người, đúng việc và đúng với sức lao động bỏ ra để khuyến khích các cá nhân, tổ chức, doanh nghiệp và cả cộng đồng cùng tham gia tư vấn giới thiệu việc làm cho người sau cai nghiện.

Tăng cường đầu tư cán bộ có chuyên môn về công tác xã hội chuyên môn tư vấn, tâm lý nhằm củng

cố chất lượng quản lý sau cai, nâng cao khả năng tư vấn, chia sẻ thông tin, tiếp cận các dịch vụ đào tạo nghề, giới thiệu việc làm. Thông qua hoạt động tư vấn có thể nắm bắt được tâm lý của người sau cai nghiện và thực hiện giới thiệu việc làm giúp người sau cai phòng ngừa tái nghiện.

Tạo việc làm, tạo thu nhập và đảm bảo cuộc sống cho người sau cai nghiện cần phát huy hơn nữa vai trò của mạng lưới gia đình, cộng đồng và hệ thống chính trị. Bởi việc làm và lao động làm cho mạng lưới xã hội của người sau cai nghiện được củng cố và phát triển, tái hòa nhập cộng đồng càng nhanh và bền vững.

Vai trò quản lý đặc biệt chính là gia đình, người thân. Ngoài sự gắn bó, gần gũi, khích lệ, động viên, gia đình giữ vai trò là chỗ dựa tinh thần giúp người sau cai nghiện ổn định tâm lý, tự tin tiếp cận các dịch vụ việc làm.

Cung cấp cho người cai nghiện những kiến thức, kỹ năng sống an toàn, giúp họ có thể hoạt động bình thường trong cộng đồng và tự tin tiếp cận các dịch vụ tư vấn giới thiệu việc làm và tham gia tuyển dụng vào làm việc tại các doanh nghiệp. Đảm bảo cho người sau cai nghiện có một cơ sở, một tổ chức giúp đỡ tại cộng đồng (Câu lạc bộ sau cai, Điểm hỗ trợ...) để họ tìm thấy sự trợ giúp khi cần thiết trong quá trình tìm việc làm để ổn định đời sống sau cai nghiện.

Sau khi hoàn thành chương trình cai nghiện, người nghiện ma túy được quản lý tại nơi cư trú, được chính quyền địa phương giao cho các thành viên Đội Công tác xã hội tình nguyện tại các xã, phường, thị trấn và các ban, ngành, đoàn thể địa phương quản lý, giúp đỡ tạo điều kiện để tái hòa nhập cộng đồng như giới thiệu việc làm, hỗ trợ cho vay vốn, học nghề. Qua triển khai thực hiện công tác này, trong những năm vừa qua tại địa bàn huyện Tiên Lãng đã hỗ trợ, giúp đỡ cho 89 hộ gia đình có người nghiện ma túy đã hoàn thành chương trình cai nghiện về quản lý tại nơi cư trú được vay vốn làm kinh tế; tổ chức dạy nghề cho 85 người (sửa xe mô tô, làm cửa sắt, điện dân dụng, chế biến…); giới thiệu tạo việc làm cho 55 người, bao gồm: may công nghiệp, đi làm việc tại các cơ sở sản xuất nông nghiệp, thủy sản, hớt tóc, lái xe taxi, thợ xây, thợ mộc, rửa xe chăn nuôi heo, buôn bán nhỏ tại gia đình...

Bên cạnh đó công tác tư vấn cá nhân, tư vấn nhóm cho người sau cai nghiện và gia đình cũng được thực hiện cho khoảng 96 người và 12 nhóm tại cộng đồng. Tổ chức nói chuyện chuyên đề cho người sau cai nghiện trên địa bàn trong đó báo cáo viên đã nêu nên các tác hại khi sử dụng ma túy và các bệnh lây qua đường tiêm chích. Một số buổi họp với các thành viên gia đình để hỗ trợ, giúp đỡ người sau cai nghiện tái hòa nhập cộng đồng theo tháng, mỗi buổi có hơn 10 người tham gia.

3. Kết luận

Hỗ trợ phòng tránh tái nghiện, hỗ trợ tâm lý để người sau cai nghiện hòa nhập cộng đồng, dạy nghề, tổ chức lao động sản xuất, tạo việc làm có thu nhập ổn định không những là một nội dung quan trọng của quy trình cai nghiện, chữa trị phục hồi mà còn là yêu cầu thiết yếu, tạo điều kiện cho đối tượng tái hoà nhập cộng đồng, qua đó giúp người sau cai nghiện không tái nghiện và thực sự có ích cho xã hội và có một cuộc sống tốt. Tái hòa nhập cộng đồng nhanh chóng và bền vững sau khi cai nghiện ma túy phụ thuộc vào nhiều yếu tố, song ý chí quyết tâm, tinh thần tích cực hành động của mỗi cá nhân người sau cai nghiện là yếu tố then chốt quyết định sự thành công.

Tài liệu tham khảo

[1] Bộ Lao động - Thương binh và Xã hội (2013), *Đề án đổi mới công tác cai nghiện ma túy ở Việt Nam đến năm 2020.*

[2] Phạm Xuân Biên, Hồ Bá Thâm (2004), *Tâm lý giáo dục nhân cách người cai nghiện ma túy từ thực tế thành phố Hồ Chí Minh*, NXB Chính trị Quốc gia - Sự thật, Hà Nội.

[3] Nguyễn Trung Hải (2013), *Quản lý trường hợp với người sử dụng ma túy*, NXB Lao động - Xã hội, Hà Nội.

[4] Hoàng Thị Hương (2013), *Nhu cầu về việc làm của người sau cai nghiện ma túy*, Luận văn Thạc sĩ Tâm lý học, Trường Đại học Sư phạm Hà Nội.

[5] Tiêu Thị Minh Hường (2014), *Nhu cầu việc làm của người sau cai nghiện ma túy*, Luận án Tiến sĩ Tâm lý học, Đại học Quốc gia Hà Nội.